

Tahrir meydanını dolduran yüz binler Mısır toplumunun her kesimini temsil ediyordu.

Ortadoğu'da Değişen Hükümetlerin Mevcut Dünya Düzenine Angaje Olması: Rol Model Türkiye

Engagement of the Changing Governments in the Middle East into the Current World Order: Turkey As a Role Model

Araş. Gör. Abdulgani BOZKURT

Rize Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Abstract

The uprisings which began in the Middle East have succeeded in Tunisia, Egypt and Libya. Time will show whether these uprisings will be successful or not in Syria, Yemen, Jordan and Bahrain. The autocratic regimes have been demolished in three countries in the Middle East and the new governments have started to be formed instead of old ones. The most effective political group is the Muslim Brotherhood in the newly-formed governments in these three countries mentioned above. It is also expected that Ikhwan will be the most influential actor in Syria and Jordan when considering the probable regime changes. It is a predictable fact that the Islamists will be effective in the region due to the conservative Muslims gain to power. Therefore, it is estimated that the Islamists becoming effective and the Western states or/and the USA will be in conflict in the coming period. The possibility of not realizing this estimation should be considered as well. This study handles the possibility of not realizing of the conflict estimation. Turkey being served as a role model for these countries will also be evaluated from this point of view.

Batı için Pandora'nın kutusu açılmıştır ve halkların göstermiş olduğu tazyikin önünde durmak kısa vadede mümkün olsa da orta vadede zor görünmektedir.

"In politics, nothing happens by accident. If it happens, you can bet it was planned that way".
Franklin D. Roosevelt

Giriş

Paradoksal bir şekilde, baharı kışından daha istikrarsız ve kanlı olan Arap toplumları, yaşanan olaylarda on binlerce insanın hayatını kaybetmesine ve bir o kadarının da yaralanmasına şahit olmuştur. Tunus'ta başlayan ve Tahrir'de alevlenen; muhafazakârların, liberallerin, sosyalistlerin kısaca hemen herkesin sahiplendiği ve merkezinde özgürlük olan başkaldırış Tunus başta olmak üzere Mısır ve Libya'da başarıya ulaşmıştır. Suriye'de, Yemen'de, Bahreyn'de ve Ürdün'de ise başarıya ulaşip ulaşamayacağını zaman gösterecektir.

Ortadoğu'daki halk ayaklanmaları temelde daha fazla özgürlük, daha adil bir yaşam için yorumlanmaktadır. Ancak ülkünün ortak olmasına karşın yaşandığı ülkeye göre verilen destekler farklılık arz etmektedir. Özellikle uluslararası camia değer odaklı siyasetten ziyade çıkar odaklı siyaset izlemektedir. Örneğin önemli petrol kaynakları olan Libya'ya tabir yerinde ise çullanan Batılı ülkeler Suriye için isteksiz davranmaktadırlar. Keza Ürdün ve Bahreyn için de. Suriye seküler, Ürdün batı yanlısı bir hükümete sahipken Bahreyn'de ise bölgede güçlenmemeleri istenen Şiiler yoğunluktadır. Dolayısıyla bu ülkelerde mevcut sistemlerin değişmesi, çıkar odaklı siyaset için uygun görünmemektedir. Ancak ne var ki Batı için Pandora'nın kutusu açılmıştır ve halkların göstermiş olduğu tazyikin önünde durmak kısa vadede mümkün olsa da orta vadede zor görünmektedir. Hiç kuşku yok ki ABD ve Batı da bunun farkındadır.

Bugün başkaldırıda başarıya ulaşan üç ülkeden Mısır ve Tunus'ta İhvan seçimlerden galip çıkmıştır ve Libya'da da galip çıkması beklenmektedir. Suriye ve Ürdün'deki olası değişikliklerde de idareye hâkim olacak olanların İhvan ve İslamcılarının olacağı tahmin edilebilir.

O halde İslamcılarının günün birinde bu çatışmalardan zaferle ayrılmaları söz konusu olacaksa, ne kadar yıpranırlarsa idarede o kadar zayıf olurlar anlayışı ile hareket edilmektedir. Üstü kapalı bir şekilde başta kalması istenen liderlerin zulümlerine ses çıkarılmazken, zulümlere maruz kalan mazlumların da yanında bulunduğu imajının verilmesi ihmal edilmemektedir. Ekonomisi zayıflamış, ordusu dağılmış, alt-üst yapısı bakıma muhtaç hale gelmiş kısaca birçok yönü ile çökmüş olacak olan muhtemel İslamcı hükümetler uzun süre bağımlı olmaya mahkûm kalacaklardır. Başka bir deyişle bağımsız hareket etme kabiliyetinden yoksun olacaklardır. Bu yüzden Batı'ya göre destekledikleri liderlerin kalması ehven-i şerdir. Ancak gelecekte de İslamcılar, çökmüş hale gelen bir ülkede başa gelmelidirler.

Tunus, Mısır ve Libya ülkeleri yönetim değişikliklerinin olduğu ülkeler olması bakımından bundan sonra olası yönetim değişikliği olacak ülkelerde neler yaşanacağına dair önemli ipuçları verebilirler. Eski hükümetlerin yıkıldığı ve yenilerinin kurulmaya başlandığı Tunus, Mısır ve Libya'da ve olası değişikliklerin yaşanacağı Suriye ve Ürdün'de en çok söz hakkına sahip olan grup İhvan-ı Müslim'in teşkilatları olacak gibi görünmektedir. Başka bir deyişle "mütedeyyin" Müslümanlar olacaktır.

Türkiye'nin kurulmasına öncülük ettiği D-8 ülkelerinin, ortak noktası 60 milyondan fazla nüfusa sahip olmalarıdır.

Sözlük anlamı itibarı ile dindar demek olan “mütedeyyin” kelimesi izafiyet taşıyabilir. Zira dindarlığın herkesçe kabul edilmiş net çizgileri bulunmamaktadır. Toplumda genel bir mütedeyyin genellemenin yapılması zor olsa da mütedeyyin Müslüman’ın, “İslam’ın getirdiği öğretileri önemseyen, önceleyen ve onları hayatlarında tatbik etme konusunda gayret gösteren Müslüman’dır” ortak paydasında tarifi yapılabilir. Arap toplumların çoğunda yıllardır en çok ezilen kitle mütedeyyinler olmuştur. Mütedeyyinlerin yanı sıra İslam’ın gerekliliklerini yerine getirme konusunda çok titiz davranmayan ancak yine özgürlük uğruna, daha adil ve insanca bir yaşam uğruna mücadele eden ve liberalizmi veya sosyalizmi benimseyen ezilmiş Müslümanlar da aynı toplumlarda hiç kuşku yok ki mevcuttur. Ancak bu gruplar mütedeyyin Araplara oranla hem daha az organize edilmişler hem de sayıca daha azdırlar.

Tahrir meydanını dolduran yüz binler Mısır toplumunun her kesimini temsil ediyordu şüphesiz. Ancak bu coğrafyada, müesses nizamlarla girilen çatışmalarda kalabalık ve teşkilatlı taraf İslamcı Müslümanlar veya İhvan olduğu içindir ki İslami hassasiyetlere sahip, Batı’ya karşı özgür ve özgün siyaset geliştirebilen liderlerin ve hükümetlerin ortaya çıkma beklentisi bulunmaktadır. Bölgede yeni kurulmuş ve bundan sonra da kurulması muhtemel olan hükümetlerin ne kadar özgür siyaset yapabileceğini görmek adına bu ülkelere bir rol model olarak sunulan Türkiye örneğine bakmak yerinde olacaktır. Bugün Türkiye reelpolitik gereği davranıp bölge meselelerinde ABD ile hemen hiçbir -bir iki istisna hariç- konuda ters düşmemiştir ve düşmemektedir. ABD’nin ak dediği hemen hiçbir önemli konuya Türkiye kara dememektedir. Türkiye gibi birçok yönü ile gelişmiş bir ülke bile çoğu zaman reelpolitik gereği siyaset izlemek zorunda kalıyorsa Arap ülkelerinin -ki birçoğu ciddi bir devlet geleneğine

bile sahip değilken- özgür ve özgün siyaset geliştirebilmesi mümkün gözükmemektedir.

Dolayısıyla Bahar'dan umulanın hiçbir zaman -en azından beklenen şekilde ve beklenildiği gibi erken- gerçekleşmeme ihtimalinin de var olduğu her daim hesaba katılmalıdır. Bunun iki temel gerekçesi vardır. Birincisi yukarıda da ifade edildiği gibi, İslam ülkelerinin zayıf ekonomileri ve toplumsal yapıları ile hemen Batı karşıtı veya Batı'ya rağmen siyaset geliştirme yeteneğine sahip olamayacakları gerçeğidir. İkincisi ise kurulan ve kurulacak olan hükümetlerin özgün ve özgür siyaset geliştirme adına bir çaba içerisinde olmama ihtimallerinin de bulunduğu gerçeğidir. Bu iki gerekçeden hareketle yazının da ana konusu, İslam ülkelerinde kurulan ve kurulacak olan hükümetlerin özgür ve özgün siyaset geliştirme kabiliyetinde, çabasında ve derdinde olmama ihtimalini gözler önüne sermek olacaktır. Böyle bir ihtimalin gerçekleşmesi halinde kurulacak olan hükümetlere karşı yeni infiallerin oluşması kaçınılmaz olacaktır. Çünkü halklar sömürülmekten bıkmıştır. Olası infialleri engelleyecek olan ise gerçekleştirilen icraatlar sonrasında toplumda rıza üretmek olacaktır ki Türkiye'nin Arap ülkelerine rol model olarak takdim edilmesi biraz da bu açıdan değerlendirilecektir. ABD ve Batı'nın bölge ülkelerinde tam olarak ne ile karşılaşacağı bir muammadır. ABD ve Batı için belirsizlik yerine, Arap ülkelerinde uluslararası sisteme özellikle ekonomik açıdan angaje olmuş Türkiye'deki hükümet gibi hükümetlerin tesis edilmesi tercihe şayandır. Zira devlet desteğinden yoksun Hamas ve Hizbullah'ın bile ABD ve İsrail için yeterince baş belası olduğu Ortadoğu'da Hamas ve Hizbullah anlayışına sahip devletlerin olması, gerçekleşmesi istenen en son seçenek olacaktır.

İki Bahar: İlk ve Son

Tunus'ta üniversite mezunu olup işportacılık ile geçinmeye çalışan Muhammed Bouazizi'nin tezgâhının elinden alınması ve zabıadan kötü muamele görmesi üzerine tepki olarak kendisini yakmasıyla başlayan ardından Mısır'a, Libya'ya ve bazı Arap ülkelerine sıçrayan, on yıllardır hüküm süren bazı müstekbir liderlerin devrilmesi

ile sonuçlanan uyanış hareketini, salt özgürlük isteği olarak okumak pekâlâ mümkündür. Olaylara bu yönü ile bakıldığında, gerek Muhammed Bouazizi'nin gerekse hayatını kaybeden, yaralanan diğer insanların hayatlarını bir hiç uğruna feda etmedikleri, yaralanmadıkları; sırf daha iyi şartlarda yaşamak için, yani insan gibi yaşayabilmek için hayatlarını kayb ettikleri ya da bu uğurda yaralandıkları söylenebilir. Doğal olarak bu şekliyle gösterilen çabalar, verilen mücadeleler ve ödenen bedeller takdire şayandır. Ancak Ortadoğu'da patlak vererek on binlerce insanın ölümüne, bir o kadarının da yaralanmasına sebep olan ve hala devam eden olayları sadece bu gözle, yani salt "özgürlük arayışı" ile okumak, fotoğrafın tümünü görme anlamında ne kadar yeterli olur? Üzerinde asıl tartışılması gereken nokta budur. Zira on yıllar boyunca bölgedeki diktatör liderlere arka çıkan, destek veren ABD'nin ve Batı'nın bir anda bu liderlerden bazılarının karşısında; halkların yanında yer alması ya da onların yanında yer alıyor gibi görünmesi "Arap Baharı" nı sadece özgürlük temelinde yorumlamada daha ihtiyatlı davranmayı gerektirmektedir.

Hiç kuşku yok ki Arap Baharı'nda kullanılan bahar kelimesi ilkbaharı temsil etmektedir. Ve hiç kuşku yok ki her bahar bir kışın ardından gelir. Bu yönüyle Arap toplumlarının yaşadığı olayları bahar diye adlandırmak mantıklı gelmektedir. Ve bahardan öncesini de doğası itibarı ile kış diye adlandırmak gerekmektedir. Kışı ve baharı kanlı yaşayan Arap toplumlarının yazı yaşayıp yaşamayacaklarını ise zaman ve bölgede cereyan eden hadiseler gösterecektir. Ancak Arap toplumlarının yazı hiç görmeden sonbahara hatta tekrar ve hızlı bir şekilde kışa geçme ihtimali de göz önünde bulundurulmalı ve hesaba katılmalıdır.

Bugün yaşanan olaylar, Arap toplumlarının gerek dışından gerekse içinden olsun çoğu akademisyen ve entelektüel tarafından memnuniyet verici bulunmaktadır. Entelektüellerin yanı sıra gelişen olaylar avamda da ümit verici gelişmeler olarak yorumlanmaktadır. Akademisyenlerin, entelektüellerin ve avamın dışında, meydana gelen olaylar Batı ve ABD tarafından da yakından ve dikkatle izlenmektedir.

Kışı ve baharı kanlı yaşayan Arap toplumlarının yazı yaşayıp yaşamayacaklarını ise zaman ve bölgede cereyan eden hadiseler gösterecektir.

Yaşanan olaylarda ABD, başından beri en azından görünürde halklardan yana tavır koymuştur. Batı'da ise Fransa, ilk olarak Tunus olayları patlak verdiğinde Zeynelabidin bin Ali'yi korumak için elinden geleni yapmış ve son ana kadar herhangi bir girişimde bulunmamış ancak çok geçmeden çark etmek zorunda kalmıştır. Fransa'nın bu tutumu ile birlikte Almanya'nın Libya olaylarındaki NATO operasyonuna karşı çıkararak çekimser kalması bir kenara bırakılırsa, Batı neredeyse bir bütün halinde Arap halklarının yanında yer almıştır ya da alır gibi görünmüştür. Daha düne kadar, diktatör liderlerin arkasında olan ABD ve Batı'nın Arap halklarının arkasında olması iki şekilde izah edilebilir. Ya ABD ve Batı, bölgede cereyan eden hadiselerden rahatsızlık duymamakta ya da olası değişikliklerden fazla zarar görmeyecekleri hatta daha kârlı çıkabilecekleri kanaatini taşımaktadırlar.

ABD ve Batı'nın hâlihazırda iyi ilişkiler kurdukları liderlerin neden arkasında durmadıkları sorusunun cevabı marjinalleş(tiril)en Müslümanların yalnızlaştırılması projesinde gizlidir. ABD ve Batı'nın zamanla anladığı en önemli nokta namaz kılan, oruç tutan ve dini inançlarını yaşama-ya çalışan ancak bunlarla beraber kendileriyle iyi ilişkilere sahip olan Müslümanlardan kendilerine zarar gelmeyeceği gerçeği olmuştur. Kendileri ile iyi geçinmeleri ise dünyada para merkezli geliştirilen siyasetin çarkına çomak sokmamak anlamına gelmektedir. Örneğin, bugün ne Irak'a demokrasi için ne de Afganistan'a terör belasından kurtulmak için girilmiştir. Bu ülkelere girilirken bu sebeplerin de göz önünde bulundurulduğu doğru olabilir. Ancak Irak'ın ciddi petrol kaynaklarına Afganistan'ın ise büyük jeo-stratejik öneme sahip olduğuna da göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla her iki ülkeye de değerden ziyade çı-

kar için girilmiştir. Dünyaya siyaseten yön veren ekonomi patronlarının aldıkları kararların karşısında her kim durursa bu duruş cezalandırılmayı gerektirir. Bu yüzdendir ki ne Türkiye ne de Rusya veya Çin bu işgalleri engelleyememişlerdir.

Şu an dünyada, hâkim olan sistem kapitalist sistemdir ve Soğuk Savaş'tan zaferle ayrılan bu sistemin henüz rakibi bulunmamaktadır. Teoride, İslam getirmiş olduğu faizsiz ekonomik anlayışı ile kapitalizmin alternatifi olur mu tartışmaları yapıldursun pratikte dünyadaki çoğu Müslüman kapitalizmi bir düşman olarak görmemektedir. Ancak ne var ki yıllardır kapalı birer toplum olarak yaşayan Arap toplumlarının ve hatta genel olarak Müslüman toplumlarının ABD karşıtlığı, aynı zamanda kapitalizm karşıtlığı olarak algılandı. Lakin Müslümanların aslında tahmin edildiği gibi kapitalizmin düşmanı olmadıkları, her şekliyle tüketim kültürünü, parayı kısaca "meta"yı çok sevdikleri zamanla fark edilmişti. Bu farkındalık başta ABD olmak üzere Batı'nın Müslümanlara bakışında ve Müslüman ülkelere yönelik politikalarında da değişikliklere sebep olmuştur.

Dünyada bu farkındalığın oluşmasında en büyük rolü ise Türkiye üstlendi. 1990'lı yılların ortalarında özellikle Milli Görüş Hareketi'nin başa gelmesi ile Batı-Türkiye ilişkileri gerilmişti. Zira Milli Görüş, tez olarak kendi doktrinini sunuyor ve faizsiz bir ekonomik sistemden bahsediyor; kapitalizmde insanların sömürüldüğüne dikkat çekiyordu. Bu çerçevede şu an dünyada hâkim ve batının güdümünde olan ne kadar kurum varsa başından beri onlara İslam Ortak Pazarı, İslam Savunma Teşkilatı, İslam Birleşmiş Milletleri gibi alternatifler getiriyordu.

Araplar arasında % 72'lik bir oran Türkiye'nin iyi bir rol model olabileceği şeklinde görüş bildirmiştir.

RP-DYP koalisyonu ile hükümet kurulunca, bir fırsat bilinerek zayıf koalisyona rağmen bu düşüncelerin bir nüvesi olarak D-8'ler kurulmuştur. Türkiye'nin, kurulmasına öncülük ettiği D-8'lerde, Bangladeş, Endonezya, İran, Malezya, Mısır, Nijerya ve Pakistan bulunmaktadır. Ortak noktaları ise tamamına yakınının 60 milyondan fazla nüfusa sahip olmalarıdır ve bu ülkeler toplandıklarında yaklaşık 1 milyara yakın nüfus oluşturmaktadırlar. Türkçesi "Gelişen 8 ülke" (Developing-Eight Countries) olan D-8'ler, 15 Temmuz 1997 yılında İstanbul'da faaliyetlerine başlamıştır. 8 ülke arasındaki işbirliği sektörel bazda yürütülmekte olup Türkiye sanayi, sağlık ve çevre; Bangladeş kırsal kalkınma; Endonezya yoksullukla mücadele ve insan kaynakları; İran

bilim ve teknoloji; Malezya finans, bankacılık ve özelleştirme; Mısır ticaret; Nijerya enerji; Pakistan ise tarım ve balıkçılık alanındaki alanlarındaki işbirliği çalışmalarını koordine etmektedir.

Bugün toplantılarına devam eden D-8'lerle Türkiye'nin ticaret hacmi artan bir eğilim göstermektedir. Günümüzde daha çok ekonomik bir teşkilat olarak değerlendirilen D-8'lerin, kurulmasına öncülük eden dönemin başbakanı Necmettin Erbakan'ın İslam Birliği projesine bir temel oluşturacağı fikri kabul gören fikirlerden biriydi. Ancak o dönem için 28 Şubat inkıtası ile önce zayıflayan ve ardından dağılan hükümet ile D-8'ler pasif hale gelmiştir. Sonrasında oluşan hükümetler ise D-8'lere fazla ilgi göstermemişlerdir. Demokrasiye balans ayarının yapılabildiği ve askerinin siyasete çok rahat müdahale edebildiği bir ortamda D-8'lerin kurulması bile diplomatik bir başarı olarak kabul edilebilir, ancak hedefine ulaşamamıştır. Hedefine ulaşamamış dahi olsa mevcut Dünya Düzenine alternatif yeni bir fikir getirme yönüyle D-8 projesi Batı ve ABD tarafından hoşnutsuzluk ile karşılanmaya yetmiştir.

Günümüzde D-8'ler yeni yeni çeşitlenen Türk dış politikası ile birlikte tekrar canlılık kazanmaya başlamıştır. Ancak sadece ekonomik olarak ilerlemenin yollarını araştırma temelinde değerlendirilmektedir. Siyasi bir amacı söylemde dahi olsa bulunmamaktadır.

Yazının bu kısmında D-8'lere ayrıntılı girilmesinin sebebi mevcut dünya düzenine yeni bir alternatif getirme adına son 20 yılda atılmış en önemli küresel adımlardan biri olmasıdır. D-8'lerin kurulduğu dönemin Türkiye'sinde Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanı olan Bülent Orakoğlu'nun D-8'lere dair yaptığı tespit, bu kuruluşun farklı seslere tahammülsüzlüğün hangi boyutlarda olduğunun görülmesi açısından önemlidir. Orakoğlu, dünyaya yön veren ve dünyanın en büyük ekonomilerine ve ordularına sahip olan 8 ülkeye (G-8) alternatif olarak Müslüman ülkeler arasında ortaklığın kurulduğunu (D-8) ancak bunların yaptırım uygulamak bir kenara kendi içlerinde bile fakirlikle uğraştıklarını ifade etmiştir. Ancak her şeye rağmen al-

ternatif oluşturma gayretinin bile rahatsız edici bulunduğunu belirtmiştir. Her ne kadar kendi içlerinde fakirlikle uğraşsalar da uzmanlık alanlarına ayrılmış olan ve nüfusları 1 milyarı bulan 8 ülkeden bahsedilmektedir. Paranın devreden çıktığı, değiş-tokuş ile eksikliklerin giderildiği bir piyasa vesilesiyle 1 milyar nüfusluk pazardan yoksun kalacak, para üzerinden para kazandıran sistemden uzaklaşacak olması Batı ve ABD'nin huzursuz olması için kâfi gelmiştir. Bu sebeptendir ki yine dönemin İstihbarat Daire Başkanı'nın tespiti ile D-8'lere imza atan 8 ülkenin İçişleri bakanları bir vesile ile görevlerinden uzaklaştırılmışlardır. İmza atanlardan dördü ihtilalle, ikisi suikasta uğrayarak ikisi de ekonomik darbelerle uzaklaştırılmış ve bir yıl içerisinde hepsi iktidardan aşağı edilmiştir. Aynı şekilde Orakoğlu'nun söylemlerine paralel olarak dönemin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Kutan'da "sadece bizim değil, bu 8 ülkeden imza koyanların da başına gelmeyen kalmadı" diyerek mevcut sisteme karşı gelenlerin nasıl cezalandırıldığına dikkat çekmiştir. Bütün bunların tesadüf olup olamayacağı sorusunun cevabı ise ABD eski Başkanlarından Franklin Roosevelt'in meşhur sözünde gizlidir: "Siyasette hiçbir şey tesadüf değildir. Eğer bir şey oluyorsa, onun bir şekilde önceden planlandığından emin olabilirsiniz".

Özetle 90'lı yıllarda, Türkiye'deki İslami harekete göre kapitalizm baş düşmandı ve bertaraf edilmeli idi. Hal böyle olunca Batı ve ABD tarafından bütün oklar Türkiye'ye çevrilmişti. Ancak 2000'li yılların başında kapitalizmle bir problemi olmayan, kapitalist sisteme angaje olmuş ama aynı zamanda da mütedeyyin-muhafazakar diye tabir edilen AK Parti Türkiye'de hükümeti kurdu. Bir başka ifadeyle 90'lardaki çatışmacı söylemlerin başarı getirmediği düşüncesi ile muhafazakâr mütedeyyin kadrolar dini referansları kullanmadan ve liberal ekonomik sisteme angaje olarak Türkiye'de hükümeti kurdu. Türkiye ve ABD arasında, 2000'li yıllardan beri bölgede her ne yaşandı ise, bir-iki küçük istisna dışında, yaşananlar ikili ilişkileri olumsuz yönde etkilemedi. Böylece geçen on yılda belki de tezinin/planının Türkiye'de gerçekleştiğini ve bunun diğer İslam ve özellikle Arap toplumlarında da uygulanabi-

lirliğini görmesi açısından en büyük tecrübeyi ABD ve Batı yaşamış oldu denilebilir.

ABD için "Mevcut Dünya Düzeni"ne karışmadıktan ve bu düzenin işleyişini engellemeye çalışmadıktan sonra insanların neye inandıklarının aslında önemi yoktu. Kısaca "aşırı azınlıklara" sempati toplatmamak için çatışmacı değil uzlaşmacı yöntemleri tercih edip geniş Müslüman kitleleri kendi yanına çekmeyi başardı. Bugün bunun aksini iddia edip "Hayır ben Amerikan kültürünü, tüketim tarzını vs. hiç benimsemem, bilakis karşısında dururum" diyen ve kendilerini mütedeyyin olarak tarif eden insanların/kitlelerin söylemleri her ne kadar Amerika karşıtı olsa da hayat tarzları ve olaylara bakış açıları tamamen Amerika yanlısı hatta Amerikan bir hal almıştır.

Yukarıdaki tespitle beraber Arap Baharı'na bir daha bakmak birtakım şeylerin anlaşılır hale gelmesi açısından önemlidir. İki örnek ile yukarıda ifade edilenleri detaylandırmak gerekirse, Mısır ve Tunus'a bakmak yeterli olacaktır. ABD için bölgede İsrail'in güvenliğinin ve bekasının sağlanması tartışılmaz konular arasındadır. Mübarek zamanında, Gazze-Mısır sınırında olan Refah Kapısı'nın açılması Mübarek'in izlediği siyaset gereği pek mümkün olmamaktaydı. Ancak yeni oluşacak yönetimle birlikte kapının 365 gün açık kalmasa bile ambargonun Mısır tarafından esnetileceği genel kabul gören bir durumdur. Orta vadede başa geçecek olanların -gerek İhvan gerekse Selefiler- Filistin davasının sahiplenilmesinde Mübarek'ten daha hassas davranacakları ise su götürmez bir gerçektir. Bütün bu gerçekliği bilmesine rağmen ABD tavrını Mübarek'i başta tutmak sureti ile kendi çıkarlarını korumaktan ziyade insanlıktan(!) ve demokrasiden(!) yana koymuştur. Aynı tespit Tunus için de yapılabilir. 20 yılı aşkın bir süredir Londra'da sürgün hayatı yaşayan Raşid el-Gannuşî'nin ülkesine dönmesine ve adil bir seçimlerin yapılmasına izin verildiği takdirde başında olduğu En-Nahda hareketinin galip geleceği genel kabul gören bir kanaatti. En-Nahda'nın galip geleceği yönündeki kanaat, Kasım 2011'de kanaat olmaktan çıkıp gerçeğe de dönüşmüştür. En-Nahda % 40 civarında oy alarak

Arap toplumlarının ve hatta genel olarak Müslüman toplumlarının ABD karşıtlığı, aynı zamanda kapitalizm karşıtlığı olarak algılandı. Lakin Müslümanların aslında tahmin edildiği gibi kapitalizmin düşmanı olmadıkları, her şekliyle tüketim kültürünü, parayı kısaca “meta”yı çok sevdikleri zamanla fark edilmişti.

217 sandalyeli Tunus Parlamentosu’nda 89 sandalye kazanmıştır. Bu kanaatin gerçeğe dönüşme ihtimalinin yüksekliğini bilmesine rağmen ABD, Zeynelabidin bin Ali’ye destek vermemiştir.

Gerek Mısır gerekse Tunus olaylarında ABD, zaten liderler üzerinden kendisine kin ve nefret duyguları besleyen toplumların gazabını daha da fazla celbetmemek adına halklardan yana tavır almıştır. En azından alır gibi görünmüştür. Aksi halde Mısır’da İhvan ve Tunus’ta En-Nahda hareketi çok daha radikal pozisyonlara kayabilirdi. Hamas misali duruş sergileyebilirlerdi. Ancak ABD bunun önüne geçmek için sistem karşıtlarını marjinalleştirerek geniş mütedeyyin halk kitlelerini sisteme angaje etme yolunu seçmiştir ve büyük ihtimalle siyasetini bu şekilde sürdürmektedir.

Bu siyasetin bir gereği olsa gerek, Türkiye Arap ülkeleri için rol model olarak ileri sürülmüştür. Katar Vakfı’nın finanse ettiği bir çalışmaya göre, Araplar arasında % 72’lik bir oran Türkiye’nin iyi bir rol model olabileceği şeklinde görüş bildirmiştir.

Türkiye’nin rol model olarak görüldüğünün bir diğer tespiti de bu üç ülkedeki yönetimin icratlarında görülebilir. Mısır’da İhvan seçimlerden sonra daha muhafazakâr olan Selefi Nur Partisi ile koalisyon kurmayacağını açıklamıştır. Dolayısıyla olası koalisyonların oluşacağı diğer partiler daha ılımlı ve liberal partilerdir. Tunus’taki İslamcı hareket En-Nahda’nın lideri, “Türkiye ve Tunus’ta İslam ile Modernite’yi bağdaştıran bir

hareket var. İşte biz bunun temsilcisiyiz” demek sureti ile aslında Tunus’taki İhvan’ın eski fikirlerinden epeyce uzaklaştığının ve Türkiye’yi örnek alacağını sinyalini vermiştir. Bununla birlikte Libya’da olanlar da Türkiye’nin bir rol model olarak görüldüğünün tespiti açısından önemlidir. Libya’da İhvan “Adalet ve Kalkınma Partisi” adlı partiyi kurmuş ve şimdiye kadar 18 ilde teşkilatlanmasını tamamlamıştır. Yapılacak olan seçimlerden İhvan’ın galip çıkması beklenmektedir. Libya başbakanı El-Kib ilk ziyaretini Türkiye’ye gerçekleştirerek Gannuşî’nin söylemlerine paralel söylemlerde bulunmuş, Libya’nın demokratik sistem ve İslam ilkeleri üzerine bir devlet olarak yeniden inşa edileceğini belirtmiştir.

ABD’nin küresel bazda ele aldığı bu projedeki başarıyı görmek için pilot ülke konumundaki Türkiye’de gerek ekonomik gerek siyasi olarak mütedeyyinlerin geldikleri noktalara bakmak yeterlidir. Binaenaleyh, Mısır ve Tunus’ta siyasi erk el değiştirmiştir ve bu değişim en kısa zamanda sermayeye de yansiyacak ve Arap ülkeleri sosyal adaletin hakim olduğu devletlerden ziyade “sisteme angaje olmuş İhvan’ın” ve taraftarlarının daha fazla nimet elde edeceği konuma geleceklerdir. İhvan’ın egemen olduğu toplumlarda da bu sefer İhvan karşıtları organize olacaktır. Bu durum önce siyasal gücü elde ederek ardından ekonomiyi de ele geçirme amacıyla yeni birtakım kamplaşmalara sebep olabilecektir. Pek tabii gerek Mısır gerek Tunus’ta İhvan süreci iyi yönetirse ve adaletin temini için çalışırken eski husumetleri kenara bırakabilirse yukarıda ifade edilen olumsuzluklar hiç yaşanmayabilir de.

Orta Doğu'da yeni kurulan hükümetler, sosyal adaleti sağarlarsa "Bahar" gerçekleşmese bile "Uyanış" gerçekleşmiş olacaktır.

Bütün bunları belirleyecek olan İhvan'ın tutumu olacaktır. Bu husus İhvan'ın ülke içi meselelere yönelik imtihanı olacaktır. Bunun bir de uluslararası boyutu vardır.

Uluslararası arenada, ya İslamcı Araplar ılımlı olacak ve mevcut dünya sistemiyle barışık yaşayacaklar ya da Amerika'nın politikaları ters tepecek ve İhvan her şeye rağmen asli hüviyetini muhafaza etmek sureti ile kendi duruşunu sergileyecektir. Beklentiler ABD karşıtlığının artacağı yönünde olsa da en azından kısa ve orta vadede ilk seçeneğin ikincisinden daha yüksek bir ihtimalle gerçekleşeceği öngörülebilir. Çünkü ABD'ye rağmen yeni Mısır ve Tunus yönetimlerinin bölgede bağımsız bir şekilde hareket ederek icraatlar gerçekleştirmesini beklemek kısa vadede mümkün görünmemektedir.

Hem kendi inancını temsil edenler kendilerini yönettiği için hem de eskiden olduğu gibi ülke gelirlerin üç-beş kişinin elinde toplanmayıp gö-

receli olarak halkla da paylaşılacağı için müte-deyyin kadrolar tarafından yönetilen müte-deyyin kitleler üzerinde rıza üretmek de daha kolay olacaktır. İhvan, kimi zaman ABD'nin çıkarları doğrultusunda kararlar alsada da halk, lider kadrolardan böyle bir şey beklemediği için işin aslını ya hiç idrak edemeyecek ya da "ABD çok güçlü, ABD'ye rağmen hemen bir şey yapılamaz" anlayışıyla bu kararları içselleştirecektir. Bu öngörünün gerçekleşme ihtimalini temellendirmek için yine Türkiye örneğine bakmak yeterlidir. Müte-deyyin AK Parti hükümeti zamanında AB'ye uyum adı altında çıkan ve halkın manevi değerleri ile çelişen bazı yasalar CHP iktidarında çıkmış olsa idi Türkiye'deki muhafazakârlar eylem üstüne eylem gerçekleştirirlerdi. Ancak bu yasaları çıkaranlar müte-deyyin kadrolar olduğu için rıza üretmek kolay olmuştur. Bununla birlikte halk kimi zaman da ABD'nin gücüne ve büyüklüğüne vurgu yaparak reelpolitik gereği hareket etme zorunluluğunu kabullenmek sureti ile alınan kararları içselleştirmektedir. Aynı şekilde Mısır'da,

ABD'nin kendi çıkarları ile ters düşme olasılığına rağmen hiçbir İslam ülkesinde kendi lehine bulunan bir sistemin değişmesine müdahalesiz kalması ve göz yumması beklenemez.

Tunus'ta ve sair yerlerde muhafazakâr kadrolar tarafından alınan nice kararlar, ABD yanlısı diktatörlerin aldığı kararlardan daha fazla ABD'nin çıkarlarını gözetse bile yukarıda zikredilen sebeplerden ötürü rıza üretmek kolay olacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Tunus ve Mısır özelinde yapılan durum tespiti diğer İslam ülkeleri için de geçerlidir. ABD'nin kendi çıkarları ile ters düşme olasılığına rağmen hiçbir İslam ülkesinde kendi lehine bulunan bir sistemin değişmesine müdahalesiz kalması ve göz yumması beklenemez. Bu sebepten Arap Baharı veya Arap Uyanışı şeklinde adlandırılan bu eylemlerden hızlı, bilinçli ve teşkilatlı bir şekilde ABD ve Batı karşıtı yönetimlerin çıkmasını beklemek kısa vadede ütopyacılık olur.

Hal böyle olunca baharı yaşayan Arap toplumlarının yazı görmeden tekrar kışı yaşamaları muhtemel olacaktır. Tabii ki kış yaz görünümü bir kış olacaktır. Bölge ülkelerinde insanlara birtakım özgürlükler verilecek ancak bildik sistem devam edecektir. Arap halklarından çok azı bu senaryonun farkına varacaktır. Dolayısıyla çökecek mi çökmeyecek mi tartışmalarının ışığında kapitalizm ve liberalizmin amentüsünü İslam'ın amentüsünün önüne koyan büyük bir kitle ile karşılaşmış olacaktır. Bölgedeki uyanış, İslam'ı yaşamamanın yasak veya kısıtlı olduğu İslam ülkelerindeki kitlelerin, sadece yıllardır yaşayamadıkları dinlerini yaşamaları ve sahip olamadıkları haklara sahip olmaları yönünde değil, aynı zamanda liberalizmin/kapitalizmin getirdiği her ne var ise

onlara sahip olma ve onları en iyi şekilde uygulama şeklinde de gerçekleşecektir. Bu da ABD destekli diktatörlerin devrilmesi üzerinden ABD'nin de çok yakın bir zamanda yıkılması konusunda ümit besleyenlerin ümitlerini en azından kısa ve orta vadede boşa çıkaracaktır. Ümitlerin boşa çıkması ise Arap toplumlarının, içinden çıkılması çok zor olan derin bir güven bunalımına düşme tehlikesi ile karşı karşıya kalma ihtimalini doğuracaktır. Bu bunalımın aşılmasının tek yolu ise rıza üretmek olacaktır.

Diktatör liderlerin altında yıllarca ezilen ve sömürülen Arapların, serbest piyasanın oluşturacağı ekonomik elitlerin altında ezilmemesi için yeni kurulan ve kurulacak olan hükümetler, sosyal adaleti sağlamak suretiyle Hıristiyan, Müslüman, Muhafazakâr, Laik, Sosyalist ayrımı yapmadan kendi ülkelerinin kalkınmaları için çalışırlar ve önlerindeki üç-beş yıllık geçiş sürecini en azından güçlü birer toplumsal kimlik inşasına ayırırlarsa "Bahar" gerçekleşme bile "Uyanış" gerçekleşmiş olacaktır. Bu bilinci oluşturamaz da gruplar ülke içi mevzularda birbirleri ile durmadan çatışmaya girer, anlaşmazlığa düşerlerse ve bu sebeplerden ötürü özgür ve özgün siyaset geliştirecek, insan haklarını önceleyecek, adaleti sağlayacak kurumların oluşmasını sağlayamazlarsa diktatörlerin başta oldukları zamanları bile arayabilirler. Çünkü böyle bir durumda onca akan kan ve gözyaşından sonra değişen tek bir şey olacaktır: Diktatörlerin zihniyetleri ve adları. Sömürü sistemlerinde ise ne ad ne de zihniyet önemlidir; tek önemli olan halkın yine ezildiğidir.